

نقش شهرهای گردشگری در توسعه ناحیه‌ای

(مطالعه موردی: شهر سرعین)

محمدحسن یزدانی^۱، افشار سیدین^۲، نسرین سید علیزاده^۳

*^۱عضو هیئت علمی و استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، yazdani@uma.ac.ir

^۲کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، afshar_seyedin@yahoo.com

^۳کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، nasrinalizadeh@gmail.com

چکیده

در حال حاضر گردشگری به قدری در توسعه اقتصادی- اجتماعی کشورها اهمیت یافته است که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نام نهاده‌اند، به طوری که در بسیاری از کشورها سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری جزء نیروی اصلی پیشبرد و رشد اقتصادی محسوب می‌شود. این پژوهش با هدف کاربردی- توسعه‌ای و روشی توصیفی و تحلیلی به بررسی و پایش الگوی منطقه‌ای، محلی جهت جذب و سرریز گردشگر از کلان‌شهرهای منطقه به سمت استان اردبیل و شناسایی قابلیت‌های محیطی و ظرفیت امکانات شهر سرعین در ارائه خدمات گردشگری با استفاده از مدل SOWT در جهت توسعه گردشگری پایدار انجام گرفته است. نتایج نشان‌دهنده این موضوع است که علیرغم وجود پتانسیل‌های طبیعی و امکانات خدماتی برای توسعه گردشگری در شهر سرعین و محورهای گردشگری منطقه به دلیل عدم تبلیغات کافی و عدم مشارکت شهرهای نواحی به‌عنوان شهرهای همیار در ارائه خدمات گردشگری، شاهد افول ورود گردشگر و کاهش مدت اقامت گردشگران در ناحیه هستیم. لذا جهت توسعه گردشگری شهر سرعین در حوزه ناحیه‌ای و محلی، نیازمند مشارکت مردم و سرمایه‌گذاران بخش دولتی و خصوصی در کنار یک جریان برنامه‌ریزی شده در جهت چند عملکردی شدن منطقه (زنجیره گردشگری) برای هدفمند کردن جریان توریسم می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: زنجیره گردشگری، توسعه ناحیه‌ای، مدل SOWT، شهر سرعین.

۱- مقدمه

اصولاً توسعه اقتصادی در هر کشوری نیازمند سرمایه‌گذاری در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی آن کشور است و بدون سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیر بنایی و روبنایی، نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت (سلیمی و شاکری، ۱۳۸۵: ۱). برای تحقق این مهم، امروزه بسیاری از کشورهای جهان، تمایل شدیدی به جذب سرمایه‌های خارجی پیدا کرده‌اند (ابراهیم‌زاده و آقاسی زاده، ۱۳۸۸: ۱۰۸). در حال حاضر گردشگری به قدری در توسعه اقتصادی- اجتماعی کشورها اهمیت یافته است که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نام نهاده‌اند (رضوانی، ۱۳۷۴: ۸) به طوری که در بسیاری از کشورها سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری نیروی اصلی پیشبرد و رشد اقتصادی محسوب شده و با فراهم آوردن فرصتی راهبردی، به اقتصاد محلی تنوع بخشیده، موجب اشتغال‌زایی شده، باعث تعادل منطقه‌ای گردیده، ایجاد درآمد نموده، باعث افزایش ارزش منابع و درنهایت منجر به بهسازی محیط و کمک به بهسازی زیست‌گاه‌های حیات‌وحش می‌گردد. از این رو توسعه گردشگری یکی از اولین گزینه‌های مدیران و برنامه‌ریزان محلی، منطقه‌ای و ملی در تمام نقاط دنیا است که برای گسترش آن برنامه‌ریزی و تلاش می‌نمایند (توکلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۲) توسعه گردشگری، به ویژه برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی همچون میزان بیکاری

بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک‌محصولی مواجه هستند، از اهمیت فراوانی برخوردار است (عارف، ۱۳۹۲: ۲). اقتصاد ایران نیز اتکای شدیدی به درآمدهای حاصل از صادرات نفت دارد و متغیرهای کلان اقتصادی آن با پیروی از قیمت جهانی نفت در طول زمان دچار نوسانات شدیدی می‌شود. این در حالی است که ایران با برخورداری از منابع سرشار محیطی و بهره‌گیری از پشتوانه تاریخی تمدنی و فرهنگی چند هزار ساله از قابلیت ویژه‌ای برای توسعه گردشگری برخوردار است و از نظر منابع طبیعی و جاذبه‌های گردشگری یکی از ده کشور نخست جهان است (هادیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲)، اما با لحاظ شکوفایی این کارکردها، نتوانسته جایگاه درخور توجهی چه گردشگری ناحیه‌ای و منطقه‌ای کسب کند. مقایسه کشورهایی که مهم‌ترین منابع اقتصادی خود را از گردشگری کسب می‌کنند با ایران که به درآمدهای نفتی متکی است اهمیت اقتصادی توسعه گردشگری را نشان می‌دهد، به این منظور شناسایی، معرفی، رشد و توسعه نقاط متعدد طبیعی، تفریحی و تاریخی به صورت ناحیه‌ای و منطقه‌ای می‌تواند راهگشای آن در سطح کشور باشد. در این راستا استان اردبیل با داشتن فاکتورهای مختلف در زمینه گردشگری، از استان‌های مهم و پیشرو در جذب گردشگر در منطقه می‌باشد.

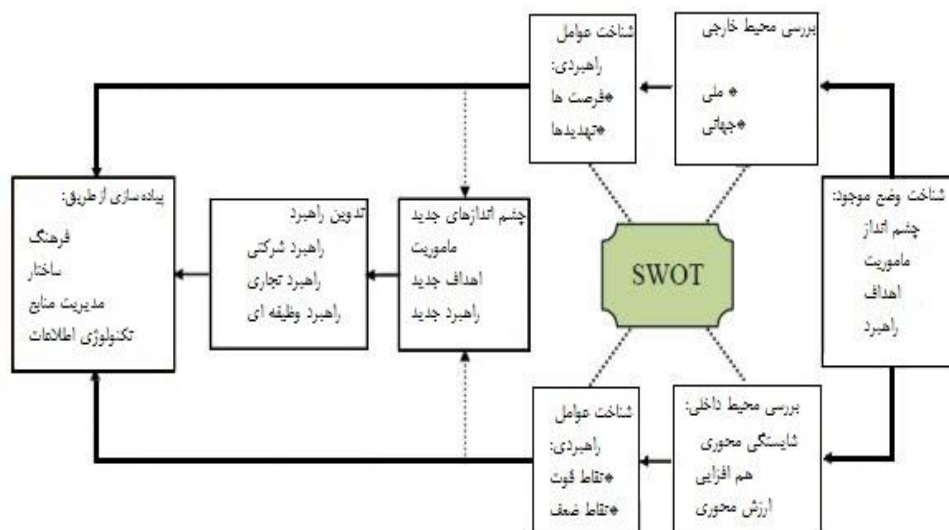
از آنجایی که شهر سرعین یا به نوعی منطقه گردشگری سرعین به علت قرار گرفتن در دامنه‌های شرقی کوه سیلان و برخورداری از یک محیط طبیعی بکر کوهستانی، داشتن مراتع سرسبز، آبگرم‌های متعدد، پیست اسکی آلوارس و به خصوص هوای پرنشاط و خنک در تابستان و سرد و برفی در زمستان، تبدیل به یک قطب توریستی در کشور و خاورمیانه شده است، لذا ضروری می‌نماید که یک برنامه‌ریزی دقیق و مدون برای توسعه آتی این شهر صورت گیرد. به عبارتی شهر سرعین یک مجموعه توریستی و خدماتی را در خود جا داده است که برای عرضه امکانات خود به نفع احسن به توریستان، نیازمند به همیاری سایر شهرهای هم جوار بوده که بدین صورت بتواند با تلفیق امکانات گردشگری در این نقاط سعی در برطرف کردن نیازهای توریستان برآیند.

هدف اصلی پژوهش حاضر آن است که با بکارگیری فرایند برنامه‌ریزی راهبردی، ضمن پی جوی توانمندی‌ها و کارکردهای گردشگری شهر سرعین در منطقه به منظور توسعه این کارکردها، اقدام به ارائه راهکارها و تدوین راهبردهای کاربردی در جهت توسعه گردشگری این شهر گردد؛ بنابراین با هدف بررسی و پایش الگوی منطقه‌ای، ناحیه‌ای جهت جذب و سرریز گردشگر از کلان شهرهای منطقه به سمت استان اردبیل به ویژه شهر سرعین و شناسایی نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه گردشگری، امید است بتوان به رفع و چاره‌جویی نقاط ضعف و تهدید و افزایش و بهره‌مندی از قوت‌ها و فرصت‌های توسعه شهر سرعین شاهد روندی پایدار در بخش توریستی و خدماتی با همیاری سایر شهرها در حوزه مورد مطالعه باشیم.

۲- مبانی نظری پژوهش و پیشینه

اکوتوریسم نوعی گردشگری مسئولانه انسان در محیط طبیعی است که علاوه بر منفعت‌های مادی و غیرمادی به دنبال حفظ محیط‌زیست است، نتیجه آن برقراری پیوند میان پایداری از ابعاد مختلف با اکوتوریسم خواهد بود (صادقی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶). باتلر گردشگری پایدار را نوعی از گردشگری تعریف می‌کند که بتواند در محیط معین در زمان نامحدود ادامه یابد و از نظر انسانی و فیزیکی به محیط‌زیست صدمه نزند و منفعت‌هایی را برای نسل حاضر و آینده در جهت بهبود اوضاع اقتصادی جوامع محلی به همراه آورد (Butler, 1994:4).

معمولاً در جریان توسعه گردشگری، نواحی شهری به علت آن که جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیاری دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌شوند، بنابراین، حجم زیادی از امکانات گردشگری در شهرها متمرکز می‌شوند (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۱۸۸). چرا که شکل‌گیری عصر پسامدرنیته با گزاره اصلی آن یعنی جهانی شدن، فن‌آوری اطلاعات و گردشگری همراه شده و دوره جدیدی را در تعاملات اجتماعی و فرهنگی انسان‌ها خصوصاً در قالب ساخت‌های شهری رقم زده است (Boniface & Fowler, 1993:12). بنابراین لازم است همگام با افزایش گردشگران در فکر برنامه‌ریزی راهبردی برای بهینه سازی امکانات موجود و استقرار امکانات مورد نیاز باشیم (میکائیلی، ۱۳۷۹: ۲۱). برنامه‌ریزی راهبردی فرآیندی است نظامند و شامل بررسی محیطی (خارجی- داخلی)، تدوین راهبرد، اجرای راهبرد، ارزیابی و کنترل آن است. در برنامه‌ریزی راهبردی اصل اساسی برای این است که با بهره جستن از فرصت‌های خارجی و پرهیز از اثرات ناشی از تهدیدات خارجی و با کاهش دادن آن‌ها به تدوین راهبرد پرداخت (مصلائی، ۱۳۸۶: ۳۴). شکل ۱ بهترین ابزار مفهومی برای تحلیل سیستمی جهت تدوین راهبردها تکنیک SWOT است که به وسیله آن اطلاعات مقایسه می‌شود (Haacke, 2001:3).

شکل ۱: الگوی مدیریت راهبردی توسعه گردشگری

سابقه پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه گردشگری به ۳ بخش عمده تقسیم می‌گردد؛ مطالعات شناخت و معرفی مکان‌های دیدنی، مطالعات گردشگری و اثرات آن و مطالعاتی که به صورت تخصصی در رشته‌های فرعی گردشگری بحث می‌شود. مهم‌ترین پژوهش‌هایی که در مورد گردشگری در این سه قالب و مرتبط با پژوهش فوق انجام گرفته‌اند به شرح ذیل می‌باشد:

Gywalli & visuthismajran (۲۰۱۱)، در پژوهشی به شناسایی مکان‌های بالقوه اکوتوریسم در حوضه دریاچه سانگالا در تایلند با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی پرداخته‌اند. در این پژوهش پارک‌های ملی اطراف حوضه با توجه به پتانسیل‌های اکوتوریستی در جذب توریست به صورت طبقاتی به مناطق با پتانسیل بالا، متوسط و ضعیف شناخته شدند و اولویت‌های مناطق اکوتوریستی مشخص گردید. Marzuki (۲۰۱۱)، با هدف ارزیابی مقاصد گردشگری طبیعی در کلانتان جنوبی با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی پرداخته‌اند. بدین منظور مقاصد گردشگری بر اساس ویژگی‌های فیزیکی، زیرساخت‌ها و میزان دسترسی به امکانات طبقه‌بندی شدند. نتایج نشان داد ۳ مقصد در رده اول، ۱۱ مقصد در رده دوم و یک مقصد در رده سوم قرار دارد. همچنین توانایی سیستم اطلاعات جغرافیایی به مثابه یک ابزار مؤثر در فرایند تصمیم‌گیری و مدیریت نشان داده شد.

زنگی‌آباد و محمدی ده چشمه (۱۳۸۷) در پژوهشی در جهت امکان‌سنجی توانمندی‌های گردشگری استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از مدل SWOT، به ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری استان می‌پردازند و نشان می‌دهند که این استان توانمندی‌ها و فرصت‌های بسیاری دارد که شکوفایی آن‌ها نیاز به برنامه‌ریزی جامع و گسترده دارد.

الهامی مقدم، سیدین و اسفندیاری در پژوهشی به منظور تحلیل و ارزیابی توان‌های محیطی و راهبردهای توسعه‌ی اکوتوریسم (منطقه نمونه گردشگری شیروان دره سی) که با هدف ارزیابی توان محیطی منطقه و ارائه راهبرد در راستای توسعه پایدار گردشگری با استفاده از مدل SWOT به شیوه توصیفی-تحلیلی ارائه شده، به این نتیجه دست یافتند که محدوده دارای پتانسیل‌های داخلی اکوتوریستی بسیار بالایی است، لذا اعمال راهبردهای تهاجمی و بهره‌گیری از نقاط قوت و فرصت‌های منطقه با رویکرد توسعه پایدار در برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای به‌عنوان راهکار اساسی در توسعه گردشگری ضروری می‌باشد. قدمی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی و تدوین راهبرد مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری (کلان شهر مشهد)، با استفاده از مدل SWOT و QSPM وضعیت گردشگری مشهد را مورد ارزیابی قرارداد و به این نتیجه رسید که در قیاس با نقاط قوت، ضعف‌های بیشتری وجود دارد؛ اما به لحاظ محیط بیرونی با فرصت‌های متعدد و قوی‌تری روبرو است.

سابقه منابع مطالعه شده در بیشتر پژوهش‌ها در زمینه گردشگری نشان می‌دهد که از روش SWOT به صورتی روش تحلیلی استفاده شده است، پژوهشگرانی همچون (سبحانی، ۱۳۸۹)، (موحد و کهزادی، ۱۳۹۲) ولی از آنجایی که تاکنون در این زمینه گردشگری ناحیه‌ای -

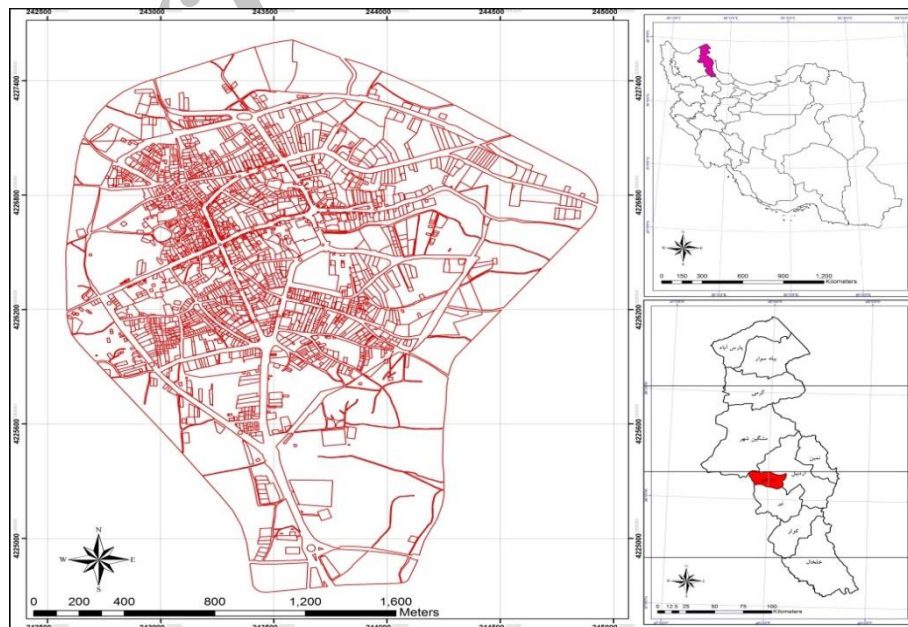
منطقه‌ای مطالعه جامع و دقیقی انجام نشده است. لذا به این دلیل، پژوهش حاضر سعی دارد که این موضوع را در بحث کلان و خرد در حوزه نفوذ استان اردبیل و شهر سرعین جهت توسعه پایدار ناحیه مورد مطالعه قرار دهد.

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی- توسعه‌ای می‌باشد؛ در واقع «این تحقیق از آنجا که به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای شهر سرعین در بعد گردشگری منطقه‌ای می‌پردازد، کاربردی بوده و از آنجا که روش خاصی برای ارزیابی نقاط گردشگری به کار برده شده است که کمتر مورد استفاده واقع شده، توسعه‌ای تلقی می‌شود». از نظر روش، این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی- تحلیلی است. روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی، کتابخانه‌ای و همچنین پیمایش میدانی به دلیل نزدیکی به محل مورد مطالعه بوده است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهبردهای توسعه گردشگری در شهر سرعین از مدل SWOT بهره گرفته شده است. در این مدل که یکی از کارآمدترین مدل‌ها در شناسایی و تحلیل پتانسیل‌ها و نقاط ضعف منطقه جهت توسعه کاربردی توریسم می‌باشد؛ دو دسته عوامل تعیین کننده می‌باشند: عوامل درونی که شامل نقاط قوت و ضعف می‌باشد. این عوامل در داخل منطقه قرار دارند و شناسایی این نقاط در برنامه‌ریزی جهت ارتقای عملکرد منطقه با استفاده از پتانسیل‌های محل با توجه به عوامل ضعف در منطقه بسیار تأثیرگذار می‌باشد. دسته دوم عوامل بیرونی می‌باشند که شامل فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد که از بیرون بر منطقه اثرگذار هستند. بررسی این عوامل نیز در بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در بیرون از منطقه و تبدیل تهدیدهای بیرونی به فرصت و زمینه‌سازی توسعه گردشگری بسیار ضروری می‌باشد.

۳-۱- معرفی قلمرو مطالعه

شهر سرعین در ۴۸/۰۴ درجه طول جغرافیایی و ۳۸/۰۹ درجه عرض جغرافیایی با مساحتی بیش از ۱۲۸۰۰۰ مترمربع و جمعیت ۴۴۷۸ نفری در ۲۸ کیلومتری غرب شهر اردبیل قرار دارد (شکل ۲). ارتفاع متوسط شهر از سطح دریا ۱۶۵۰ متر می‌باشد. قسمت عمده شهر در دره‌ای کاسه‌ای مانند که از شیب‌های ملایم دامنه‌های ارتفاعات سبلان به وجود آمده قرار گرفته است. این شیب‌ها در بخش غربی ملایم‌تری در بخش شرقی همانند دره‌ای در جهت جنوب شرقی بازمی‌گردد. از نظر زمین‌شناسی منطقه‌ای که شهر سرعین در آن استقرار یافته است، از دوره میوسن پایین، میوسن میانی و سنگ‌های آن از جنس سنگ‌های آذرین اسیدی متوسط و از گدازه‌ها و نهشته‌های رسوبی می‌باشد. اختلاف بالاترین نقطه آن تا پایین‌ترین نقطه ۶۰ متر می‌باشد.

شکل ۲: الگوی مدیریت راهبردی توسعه گردشگری

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

از نقطه نظر گردشگری برای منطقه مورد مطالعه آنچه که مدنظر بود، سطح آرمانی و چشم‌اندازی است که قابل حصول باشد. لذا به نظر می‌رسد با توجه به وضع موجود، قبل از پرداختن به توسعه کمی گردشگری بر اساس چشم‌اندازهای در نظر گرفته شده، اقدام به توسعه کیفی و ظرفیت‌سازی باید ابتدا صورت پذیرد. لذا به منظور بررسی منابع و امکانات محدوده مورد بررسی (مسیر مطالعاتی پهنه کلان تهران و تبریز نسبت به پهنه خرد سرعین) این محدوده را به ۷ پهنه‌ی گردشگری عمده به شرح زیر تقسیم می‌کنیم:

پهنه رودبار و منجیل، پهنه رشت و انزلی، پهنه آستارا، پهنه خلخال، پهنه اردبیل، پهنه سرعین و پهنه تبریز. پهنه‌های مذکور با توجه به زنجیره‌ی گردشگری مؤثر در توسعه ناحیه‌ای و منطقه‌ای انتخاب شده‌اند. در زیر به ویژگی‌ها و امکانات هر یک از این پهنه‌ها می‌پردازیم.

۴-۱- محور رودبار و منجیل

رودبار و منجیل در شرقی‌ترین قسمت محدوده کلان قرار دارند. مولدهای بادی منجیل از ویژگی‌های منحصربه‌فرد این شهر می‌باشد. وزش باد تقریباً دائمی در این شهر، امکان استفاده وسیع از باد را در جهت تولید برق فراهم نموده است. وجود هوای مطبوع در اثر وزش باد و وجود دریاچه سد سفیدرود در این شهر، باعث شده اکثر مسافران، در این شهر توقفی داشته باشند و از طبیعت و چشم‌انداز دریاچه سد و باد این شهر لذت ببرند. در ضمن خود نیروگاه بادی که در این شهر قرار دارد و چرخش مولدهای بادی در اثر باد، جلوه‌های خاص به این شهر بخشیده است. احداث اقامتگاه و رستوران در نزدیک دریاچه سد سفیدرود و امکان ایجاد ورزش‌های آبی به خصوص قایق‌های بادبانی یک پتانسیل نهفته قوی این منطقه است. شهر رودبار نیز در نزدیکی منجیل قرار دارد و درختان زیتون این منطقه شهرت بسیار زیادی در کشور دارند و عمده‌ترین تولیدکننده زیتون در کشور می‌باشد. روستاهای اطراف منجیل و رودبار نیز دارای مراتع و چشم‌اندازهای زیبا و منحصر به فردی می‌باشند که در مجموع پهنه توریستی رودبار و منجیل را به وجود می‌آورند. گل سوسن چهلچراغ، گونه‌ای از سوسن است که در ایران، تنها در این ناحیه موجود می‌باشد.

۴-۲- محور رشت و انزلی

شهر رشت به علت اینکه مرکز استان گیلان می‌باشد و از نظر اداری و خدماتی، در گیلان مرکزیت دارد، جاذب بسیاری از سفرهای کاری می‌باشد. در ضمن به علت نزدیکی این شهر به شهرها و مراکز تفریحی مانند فومن و ماسوله و بندر انزلی و وجود امکانات اقامتی نسبتاً مناسب در این شهر (مانند هتل‌ها و کاروانسراها)، مسافرین زیادی این شهر را جهت اقامت انتخاب می‌کنند. شهر ماسوله، سواحل بندر انزلی، تالاب انزلی، فومن و... از جمله جاذبه‌های گردشگری هستند که با فاصله کمی از شهر رشت قابل دسترسی می‌باشند. در خود شهر رشت نیز جاذبه‌هایی مانند مرداب عینک و مرداب شهرداری و ... از جمله موارد جذب توریست می‌باشند. بندر انزلی به دلیل برخورداری از ساحل دریای خزر به‌عنوان یکی از مقاصد بسیاری از گردشگران مطرح می‌باشد. تالاب زیبای انزلی به‌عنوان مهم‌ترین جاذبه گردشگری این شهر مطرح می‌باشد که همه‌ساله پذیرای جمع کثیری از علاقه‌مندان به جاذبه‌های اکوتوریستی می‌باشد. از دیگر جاذبه‌های این پهنه می‌توان به پارک جنگلی قلعه رودخان در فومن اشاره کرد. هوای معتدل و مطبوع و طبیعت سرسبز مناطق ساحلی از دیگر ویژگی‌های این پهنه می‌باشد.

۴-۳- محور انزلی و آستارا

آستارا در شمال غرب استان گیلان و در کنار ساحل دریاچه‌ی خزر قرار گرفته است. این شهر به علت نزدیک بودن به مرزهای شمالی کشور و هم‌جواری با کشور آذربایجان و بندر، از نظر اقتصادی بسیار حائز توجه می‌باشد و گردشگران بسیاری برای خرید اجناس روسی به این شهر سفر می‌کنند. در واقع مهم‌ترین ویژگی و علت سفر مسافران به این شهر جاذبه‌های طبیعی و بازارچه ساحلی آن و بهره‌مندی از امکانات آن می‌باشد. انگیزه‌های اقتصادی و خرید یکی از مهم‌ترین دلایل توقف و اقامت گردشگران در آستارا می‌باشد. در محدوده آستارا، مناظر طبیعی و زیبای گردنه‌ی حیران می‌باشد؛ مانند سایر بخش‌های نوار ساحلی، برخورداری از آب‌وهوای معتدل و همین‌طور مناظر طبیعی و جنگل‌های انبوه از ویژگی‌های این پهنه می‌باشد. وجود ساحل زیبای حدفاصل انزلی و آستارا به این پهنه قوت فراوانی می‌بخشد و معمولاً به اقامت چند روزه مسافران سرعین می‌انجامد.

۴-۴- محور خلخال

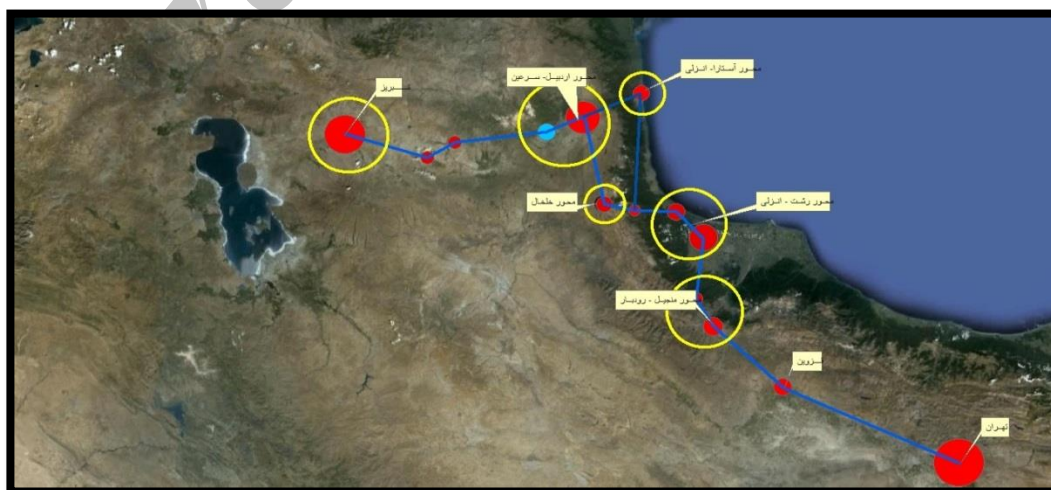
تعدادی از مسافران که قصد سفر به استان اردبیل را دارند وقتی به اسالم می‌رسند، جاده خلخال را برای ادامه مسیر انتخاب می‌کنند. در این مسیر جنگل‌ها و گردنه‌های پرپیچ و خم و زیبایی وجود دارد که قابل مقایسه با مناظر جذاب و زیبای گردنه حیران می‌باشد. این مسیر اوقات بسیاری از سال پوشیده از مه می‌باشد و به همین علت مسیر پرترددی نمی‌باشد، ولی در مواقعی که این مشکل وجود نداشته باشد مسیر جذاب و دیدنی برای عزیمت به اردبیل می‌باشد. علاوه بر جاذبه‌های طبیعی که در طول مسیر وجود دارد، جاذبه‌های دیگری نظیر چشمه‌های آبگرم خلخال و کاروانسرای شاه عباسی و آریاچای از مواردی هستند که گردشگران می‌توانند از آن‌ها در این مسیر بهره‌مند شوند. چشمه‌های آب‌معدنی خلخال، به خوبی چشمه‌های آبگرم سرعین، شناخته شده نیستند ولی با ایجاد تأسیسات بهداشتی و مناسب بر روی آن‌ها، همه ساله بر تعداد بازدیدکنندگان از آن‌ها اضافه می‌شود اخیراً کشفیات باستانی مهمی در منطقه رخ داده است که به جاذبه‌های این پهنه می‌افزاید.

۴-۵- محور اردبیل سرعین

پهنه مذکور دارای پتانسیل‌های بسیار فراوانی در زمینه جذب گردشگر می‌باشند. از این پتانسیل‌ها می‌توان به جنگل‌های فندق لو دریاچه شورابیل، بقعه شیخ صفی، چشمه‌های آب گرم سرعین، رشته کوه سبلان، پیست اسکی آلوارس و... اشاره کرد. مشخصات و ویژگی‌های مثبت و منفی این دو پهنه در بررسی‌های منطقه‌ای و شهر در ادامه به طور کامل مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۴-۶- محور تبریز

این شهر در استان آذربایجان شرقی قرار دارد و از شهرهای کهن و از پایتخت‌های قدیمی ایران به شمار می‌رود. در حال حاضر شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی می‌باشد. این شهر دارای جاذبه‌های طبیعی و تاریخی فرهنگی بسیاری می‌باشد. از آن جمله می‌توان به مسجد کبود، مقبره الشعرا که مرحوم استاد شهریار، شاعر آذری زبان نیز در آن مدفون است، مجموعه بازار تبریز و... اشاره کرد. نقاط جذاب و دینی بسیاری نیز در اطراف شهر تبریز قرار دارند که روستای کندوان با معماری خاص و صخره‌ای آن از این نمونه هستند. شهر تبریز نیز به دلیل مرکزیت سیاسی و اداری در منطقه و دارا بودن امکانات متنوع و نسبتاً با کیفیت اقامتی (مانند هتل‌ها و مهمان‌پذیرها) و انواع مراکز تفریحی و گردشگری (مانند مجموعه ایل-گلی) و برخورداری از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی (مانند مسجد کبود) به‌عنوان یک مرکز گردشگری مهم در محدوده منطقه کلان مطرح می‌باشد که انواع جاذبه‌های گردشگری مانند اکوتوریسم، توریسم تاریخی و فرهنگی، جاذبه‌های مذهبی و دینی و... را ارائه می‌کند. با توجه به ویژگی‌های یادشده، شهر تبریز در محدوده کلان به‌عنوان یکی از قوی‌ترین پهنه‌های گردشگری که چند عملکردی مطرح می‌باشد. شکل ۳ زنجیره گردشگری محدوده کلان مطالعاتی را نشان می‌دهد.

شکل ۳: زنجیره گردشگری شهرهای ناحیه‌ای در موقعیت کلان مطالعاتی

با توجه به تمامی موارد مذکور در مورد زنجیره گردشگری و پتانسیل‌های هر یک از پهنه‌ها، به نظر می‌رسد، در محدوده کلان مورد بررسی، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های فراوانی به منظور جذب گردشگر و برقراری انواع مختلف برنامه‌های گردشگری وجود دارد که در صورت برنامه‌ریزی و بهره‌برداری مناسب می‌توان این محدوده را به یک قطب قوی گردشگری در سطح ملی (و یا حتی فراملی) تبدیل کرد.

۵- تحلیل وضعیت و راهکارهای افزایش پتانسیل چند عملکردی زنجیره گردشگری منتج به شهر سرعین

پس از بررسی و تحلیل یافته‌های پژوهش، قدم بعدی برای توسعه گردشگری در محدوده مورد مطالعه ارائه راهکار می‌باشد. در این خصوص با مشاهدات میدانی صورت گرفته نگارندگان و بررسی نقشه‌های موجود و مطالعه منابع مکتوب در جهت توسعه پایدار شهر سرعین، تدوین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید عناصر شهر سرعین و در قالب مدل SWOT صورت گرفت. نقطه کلیدی مدل SWOT تجزیه و تحلیل دامنه‌ای از همه‌ی جنبه‌های موقعیتی سیستم و در نتیجه فراهم کننده چارچوب مفیدی برای انتخاب راهبرد است. در واقع، تحلیل قوت‌ها و ضعف‌ها در محیط درونی و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها از محیط بیرونی جریان‌ی نظام‌مند است که به ارائه پشتیبانی برای تصمیم‌گیری می‌پردازد. به منظور تدوین استراتژی SWOT شناخت عوامل چهارگانه در جهت رفع ضعف‌ها، تهدیدها و بهبود قوت‌ها و فرصت‌ها امری اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود.

۵-۱- عوامل محیط درونی

در این مرحله نقاط قوت و ضعف داخلی محدوده مورد مطالعه شناسایی و ارزیابی شده‌اند. بر اساس مطالعات و شناخت عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری منطقه‌ای سرعین، نقاط قوت و ضعف در قالب جداول ۱ و ۲ ارائه شده‌اند.

جدول ۱: تجزیه و تحلیل عوامل درونی و داخلی در مدل swot - نقاط قوت (S)

اولویت نهایی	امتیاز نهایی	رتبه	وزن نسبی	عوامل درونی و داخلی سیستم swot - نقاط قوت (S)
اولویت اول	۰.۸۴	۴	۰.۲۱	S1: آب و هوای مطبوع و بیلابی در فصل تابستان و وجود کوه سبلان و برف در بیشتر فصول سال
اولویت اول	۰.۵۶	۴	۰.۱۴	S2: وجود دامنه‌های زیبای سبلان آبشار زیبای گورگور و آبشار رودخانه بیله درق
اولویت اول	۰.۴۴	۴	۰.۱۱	S3: وجود آب معدنی در ناحیه از جمله در روستاهای آلوارس و بیله درق
اولویت دوم	۰.۲۴	۳	۰.۰۸	S4: وجود فعالیت‌های زنبورداری و کشاورزی
اولویت سوم	۰.۱	۲	۰.۰۵	S5: تنوع صنایع دستی چون گلیم و جاجیم و نمد، ورنی، فرش
اولویت سوم	۰.۱۲	۲	۰.۰۶	S6: در بخش خدماتی مشاغل حمام داری، مسافرخانه، رستوران، قهوه خانه به دلیل وجود چشمه‌های آبگرم در ردیف مشاغل پردرآمد شهر سرعین شده است.
اولویت چهارم	۰.۰۵	۱	۰.۰۵	S7: وجود معابد و آثار باستانی مانند معبد آناهیتا
اولویت دوم	۰.۲۷	۳	۰.۰۹	S8: پیست اسکی و تله کابین آلوارس
اولویت دوم	۰.۱۸	۳	۰.۰۶	S9: وجود راه آهن اردبیل - میانه جهت تسهیل ارتباط با تهران و راه آهن رشت و آستارا در ۷۰ کیلومتری اردبیل و احداث بزرگراه آستارا - قزوین در جهت تحلیل ارتباط با شهر سرعین
اولویت سوم	۰.۱۴	۲	۰.۰۷	S10: مستعد بودن و آماده بودن منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم در جهت استفاده از منابع طبیعی و انسانی و معرفی آن به قطب مهم گردشگری در منطقه و ناحیه
اولویت سوم	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	S11: فاصله کم شهر سرعین به مراکز گردشگری حیران، دریای خزر، رشته کوه سبلان، شهرستان نیر
اولویت سوم	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	S12: مجاورت و نزدیکی کوه سبلان به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله اردبیل و سرعین مشکین شهر و نیر
-	۳.۱	-	۱.۰۰	مجموع

جدول ۲: تجزیه و تحلیل عوامل درونی و داخلی در مدل swot - نقاط ضعف (W)

اولویت نهایی	امتیاز نهایی	رتبه	وزن نسبی	عوامل درونی و داخلی سیستم swot - نقاط ضعف (W)
اولویت اول	۰.۵۶	۴	۰.۱۴	W1: سرمای هوا در فصول پاییز و زمستان که منجر به عدم استقبال گردشگران در نتیجه فصلی شدن گردشگران در منطقه شده است.
اولویت چهارم	۰.۰۳	۱	۰.۰۳	W2: عدم وجود دسترسی‌های مناسب به مناطق جذاب کوهستانی
اولویت سوم	۰.۱	۲	۰.۰۵	W3: آسیب پذیری اکولوژیکی و عدم رعایت اصول حفاظت اکوسیستم ناحیه که امکان تخریب محیط زیست
اولویت دوم	۰.۱۸	۳	۰.۰۶	W4: فصلی بودن فعالیت‌ها سبب ناپایداری اشتغال در بخش گردشگری شده است.

W5: عدم تبلیغات کافی و اجرای پروژه های امکان سنجی گردشگری	۰,۰۴	۲	۰,۰۸	اولویت سوم
W6: عدم کنترل قیمت بسیاری از مراکز اقامتی	۰,۱۰	۴	۰,۴	اولویت اول
W7: عدم وجود ارتباط مؤثر تنگاتنگ بین شهرها منطقه برای جذب گردشگر بیشتر	۰,۰۶	۳	۰,۱۸	اولویت دوم
W8: تحت الشعاع قرار گرفتن جاذبه‌های فرهنگی - تاریخی به وسیله چشمه‌ها و آب معدنی	۰,۰۵	۲	۰,۱	اولویت سوم
W9: عدم وجود مشارکت اجتماعی در زمینه بهره‌برداری از منابع آب	۰,۰۳	۲	۰,۰۶	اولویت سوم
W10: فقدان نیروهای متخصص و آموزش دیده در بخش راهنمایی گردشگران	۰,۰۸	۳	۰,۲۴	اولویت دوم
W11: عدم وجود سطح بالای آگاهی سواد بین مردم شهر و منطقه برای راهنمایی گردشگران خارجی به دلیل عدم تسلط به زبان‌های رایج دنیا	۰,۱۲	۴	۰,۴۸	اولویت اول
W12: کم‌عرض بودن مسیرهای ارتباطی در رسیدن منطقه	۰,۰۴	۲	۰,۰۸	اولویت سوم
W13: عدم وجود سیستم جمع‌آوری زباله	۰,۰۴	۲	۰,۰۸	اولویت سوم
W14: تراکم شدید واحدهای مسکونی و تجاری در مرکز شهر	۰,۰۷	۳	۰,۲۱	اولویت دوم
W15: کمبود فضا برای پارکینگ عمومی به‌ویژه در ایام پرتردد در سطح شهر	۰,۰۹	۴	۰,۳۶	اولویت اول
مجموع	۱,۰۰	-	۲,۱۴	-

۵-۲- عوامل محیط بیرونی

هدف این مرحله سنجش محیط خارجی محدوده مورد مطالعه جهت شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهایی است که شهر سرعین در ارتباط با تحلیل عناصر مؤثر در توسعه‌ی پایدار جهت ارتباط با زنجیره گردشگری منطقه‌ای با آن مواجه است. بر اساس مطالعات انجام شده و بررسی محیط پیرامون محدوده مورد مطالعه، مجموعه فرصت‌ها و تهدیدهای موجود و مؤثر بر ناحیه از لحاظ اولویت‌های مؤثر بر توریسم شهر سرعین مورد توجه و بررسی قرار گرفته‌اند که جزئیات آن در جداول ۳ و ۴ آورده شده است.

جدول ۳: تجزیه و تحلیل عوامل درونی و داخلی در مدل swot - نقاط فرصت (O)

اولویت نهایی	امتیاز نهایی	رتبه	وزن نسبی	عوامل بیرونی و خارجی سیستم swot - نقاط فرصت (O)
اولویت اول	۰,۵۶	۴	۰,۱۴	O1: اقلیم زمستان منطقه و طبیعت آن برای ورزش‌های نظیر اسکی و کوهنوردی مناسب می‌باشد.
اولویت سوم	۰,۱۲	۲	۰,۰۶	O2: معرفی و استفاده زمینه از مراتع و گیاهان دارویی منطقه
اولویت دوم	۰,۲۷	۳	۰,۰۹	O3: برقرار کردوری و زنجیره‌ی ارتباط دهنده این شهر سرعین و شهر اردبیل و سایر شهرها اطراف ناحیه به مساعدت وجود اکوسیستم و جاذبه‌های بی نظیر کوهستان سبلان
اولویت سوم	۰,۱۲	۲	۰,۰۶	O4: افزایش قیمت زمین می‌تواند موجب رونق اقتصادی و نشان‌دهنده‌ی سرمایه‌گذاری باشد.
اولویت سوم	۰,۱۴	۲	۰,۰۷	O5: ایجاد مجتمع‌های آب‌درمانی پیشرفته در منطقه برای جذب گردشگری بیشتر
اولویت دوم	۰,۲۴	۳	۰,۰۸	O6: سرمایه‌گذاری در بخش انرژی مخصوصاً انرژی زمین‌گرمایی به دلیل وجود شرایط مساعد این امر از نظر زمین‌شناسی در ناحیه برای تولید برق
اولویت چهارم	۰,۰۷	۱	۰,۰۷	O7: برگزاری تورهای تابستانی برای بازدید گردشگران داخلی و خارجی
اولویت سوم	۰,۱۲	۲	۰,۰۶	O8: برگزاری نمایشگاه و فستیوال‌ها بازارچه در شهر
اولویت دوم	۰,۳۰	۳	۰,۱۰	O9: امکان برقراری پیوندهای ساختاری و کارکردی یا به‌نوعی تلفیق امکانات سرعین با دیگر امکانات استان، برای تولید مجموعه‌ها زنجیره‌ای گردشگری در نتیجه افزایش گردشگر و توسعه تقویت نیز ساخت‌های ارتباطی به‌عنوان شهرهای همیار
اولویت سوم	۰,۱۴	۲	۰,۰۷	O10: امکان احداث مسیرها دسترسی مناسب به سایر جاذبه‌های گردشگری ناحیه
اولویت اول	۰,۵۶	۴	۰,۱۴	O11: ایجاد یک فرودگاه در ناحیه جهت تسریع ارتباط بین گردشگران ملی و فراملی
اولویت سوم	۰,۱۶	۲	۰,۰۸	O12: ایجاد امکانات کمپین و اقامتگاه جهت صعود به قله سبلان
-	۲,۸۰	-	۱,۰۰	مجموع

جدول ۴: تجزیه و تحلیل عوامل درونی و داخلی در مدل swot - نقاط تهدید (T)

اولویت نهایی	امتیاز نهایی	رتبه	وزن نسبی	عوامل بیرونی و خارجی سیستم swot - نقاط تهدید (T)
اولویت اول	۰,۸۰	۵	۰,۱۶	T1: عدم پایداری اقتصاد منطقه در صورت ادامه روند فصلی بودن فعالیت‌های گردشگری
اولویت سوم	۰,۳۳	۳	۰,۱۱	T2: آلودگی منابع آب، خاک به علت گسترش تأسیسات اقامتی و امکان برهم خوردن تعادل اکوسیستم منطقه بر اثر مراجعه بیش از حد گردشگران
اولویت سوم	۰,۲۶	۲	۰,۱۳	T3: رقابت ناحیه‌ای منطقه‌ای با دیگر مناطق گردشگری استان اردبیل و سایر مناطق گردشگری محور مورد پژوهش

اولویت چهارم	۰,۱۲	۲	۰,۰۶	T4: افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین و به طبع افزایش بارمالی به منظور ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری و مقرون به صرفه نبودن و آن‌ها.
اولویت سوم	۰,۲۴	۲	۰,۱۲	T5: اهمیت ندادن به وجود راهنمای گردشگران یا تور
اولویت سوم	۰,۲۷	۳	۰,۰۹	T6: ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه
اولویت دوم	۰,۴۸	۴	۰,۱۲	T7: حضور بیش از حد جمعیت در فصل تابستان به‌مثابه آن (عدم وجود قانون جامع ایمن، مدیریت واحد شهری بین سازمان‌ها و ارگان‌ها و مدیریت شهری در مواقع بروز بحران)
اولویت اول	۱,۵	۵	۰,۲۱	T8: منطقه به شدت تحت تأثیر گسل و زلزله قرار دارد لذا باید به اقدامات پیش‌گیرانه در جهت کاهش خطرات احتمالی در اثر وقوع ناگهانی بلایای طبیعی در شهر صورت گیرد.
-	۴	-	۱,۰۰	مجموع

* تمامی اوزان وارده بر جداول زیر، برگرفته از نظریات کارشناسان مرتبط با تحقیق، همچنین به جهت نزدیکی بر محل مورد پژوهش طبق پاره‌ای از مشاهدات میدانی انجام گرفته است.

پس از مشخص شدن امتیازات و اوزان نهایی، در این مرحله چهار نوع راهبرد تعیین می‌شود:

الف: راهبردهای تهاجمی - SO ج: راهبردهای رقابتی - OW

ب: راهبردهای تدافعی - TW د: راهبردهای محافظه‌کارانه - ST

برای تعیین وضعیت کلی راهبردهای منطقه از امتیاز نهایی هر بخش از مدل SWOT (جدول ۵) استفاده می‌شود.

جدول ۵: امتیاز نهایی برای هر یک از شاخص‌های SWOT در تعیین راهبرد مناسب

شاخص	امتیاز
S: نقاط قوت	۳,۱
W: نقاط ضعف	۳,۱۴
O: فرصت‌ها	۲,۸۰
T: تهدیدها	۴

بر طبق نتیجه به دست آمده در بعد برنامه‌ریزی جهت توسعه پایدار منطقه‌ای براساس رویکرد شهرهای با امکان زنجیره گردشگری و الگوی چند عملکردی، راهبردهای تدافعی - TW حاوی بیشترین مجاورت به همدیگر در شهر سرعین داشته است؛ لذا مسئولین باید سعی کنند با کاهش نقاط ضعف و تهدیدها به رفع نقاط ضعف محدود مورد مطالعه اقدام و به سمت این راهبردها گام بردارند.

۵-۲-۱- راهبردهای تدافعی - TW

پس از مطالعه موردی و جزئی، در مورد محدوده مطالعات منطقه‌ای، به استنتاج و ارزیابی دو محدوده کلان و خرد در بحث توسعه گردشگری شهر سرعین در جهت نیاز به این منطقه به عملکرد چند بعدی در جریان توریسم هدفمند می‌پردازیم:

TW₁: ایجاد شهرهای همیار یا انجام عملیات تلفیق امکانات بین شهرها در صورت مواجه شدن شهر با شرایط ازدحام گردشگر در فصل

تابستان؛

TW₂: ایجاد تبلیغات کافی در سطح منطقه و خاورمیانه از طریق برگزاری همایش‌های علمی بین‌المللی، جشنواره‌ها و فستیوال‌ها؛

TW₃: ایجاد فضای مجازی در شبکه جهانی اینترنت برای شناخت بیشتر قابلیت‌های توریستی منطقه؛

TW₄: احداث یک فرودگاه بین‌المللی در شهر سرعین به طوری در صورت امکان تمام سفرهای خارجی به شمال غرب و غرب ایران ابتدا

به مقصد سرعین صورت گرفته سپس از آنجا به سایر نقاط منطقه پروازها انجام گیرد. این عمل کمک فراوانی برای توسعه گردشگری در منطقه خواهد کرد؛ (نمونه موردی عملکردی این گزینه در کشور ترکیه در شهر استامبول در جهت جذب گردشگر انجام می‌پذیرد)؛

TW₅: یکی از عواملی که در مدت اقامت گردشگران اثر دارد وجود امکانات رفاهی بین راهی است که کمبود آن احساس می‌شود که این

نیاز به توجه بیشتر مسئولان را دارد؛

TW6: شهرستان سرعین به علت قرارگیری در دامنه‌های سیلان و به طبع دارای شرایطی زمین‌شناختی مستعدی برای استحصال انرژی‌های نو به ویژه انرژی زمین‌گرمایی هست که مطالعات قبلاً انجام شده توسط (نگارنده) ناحیه قابلیت استخراج و بهره‌برداری از انرژی را دارا می‌باشد، این امر طبعاً به سودآوری منطقه و توسعه پایدار منجر خواهد شد؛

TW7: بحث احداث کمپین در شهرستان سرعین امری هست که در شناخت جاذبه‌های شهر با برگزاری مسابقات بین‌المللی ورزشی کمک خواهد کرد؛

TW8: فضای داخلی شهر سرعین شدیداً از کمبود پارکینگ در سالیان اخیر رنج برده است، لذا برنامه‌ریزی برای ایجاد این کاربری در شهر ضروری جلوه می‌کند؛

TW9: شهر سرعین یک شهر خدماتی و توریستی هست، به طبع انتظار می‌رود افراد آموزش‌دیده مسلط به زبان‌های رایج دنیا برای هدایت گردشگران خارجی در نظر گرفته شود؛ که کمبود این امر گردشگران خارجی را در سالیان اخیر با مشکل مواجه کرده که توجه مسئولان فرهنگی شهر را خواستار هست؛

TW10: تدوین مقررات و ضوابط در زمینه توسعه و اصلاح نهادهای مدیریتی و به‌کارگیری مدیریت تخصصی در بخش گردشگری اجرای طرح‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت؛

TW11: ارتقای سطح بهداشت در منطقه و احداث بیمارستان و پناهگاه در جهت مدیریت بحران؛

TW12: جلوگیری سریع و اجرای برنامه حفاظت محیطی زیستی در جهت ساخت‌وسازهای متعدد در حریم مسیل کنزق چای و تخلیه فاضلاب شهر در این رودخانه؛

TW13: افزایش کارمندان و کارگزاران خدماتی دولتی به منظور رسیدگی به وضعیت شهر، امنیت شهر منوال بر (کنترل قیمت اقلام مواد غذایی) و امنیت اجتماعی و روانی گردشگران؛

TW14: توسعه خطوط زمینی، ریلی برای ترانزیت مسافر و کالا در منطقه گردشگری سرعین و استان اردبیل و ایجاد زمینه حمل‌ونقل؛

TW15: با توجه به مقیاس اهداف در محدوده کلان نسبت به شهر سرعین، اقدامات زیر در جهت دستیابی به اقتصادی پایدار ضروری به نظر می‌رسد:

مشارکت مردم محلی در سرمایه‌گذاری و استفاده از ارزش افزوده زمین و بنا؛

بالا بردن سطح درآمد مردم محلی و در نتیجه آمادگی آن‌ها برای تغییرات شهری؛

نگهداری از منابع شهر و منطقه و آموزش عمومی برای توسعه پایدار.

نتیجه‌گیری

در سطح منطقه، ایجاد یک زنجیره گردشگری درون منطقه‌ای به‌نحوی که دیگر مناطق در این زنجیره نقش مکمل سرعین را دارا باشند، یکی از اهداف این پژوهش بود. وجود منطقه‌ای با قطب‌های متعدد گردشگری با محوریت سرعین و بر پایه استفاده از آب‌های معدنی که مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و فضاهای مکمل را در کنار خود خواهد داشت. آثار تاریخی اردبیل، مشکین‌شهر، خلخال، سرعین، پیست اسکی آوارس، کوهستان سیلان و... می‌توانند نقش مکمل فعالیت‌های آب‌درمانی سرعین را دارا باشند.

در کنار این عوامل نیز شهر سرعین به طبع دارا بودن جاذبه‌های طبیعی و انسانی و قابلیت‌های محیطی در سالیان اخیر مورد توجه گردشگران قرار گرفته است. این امر نشان‌گر این است که مسئولان بیش‌ازپیش باید به فکر بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های منطقه باشند، این امر صورت نمی‌گیرد مگر با برنامه‌ریزی مدون و دقیق برای از بین بردن نقاط ضعف و تبدیل آن به فرصت برای استان اردبیل و ناحیه. با این حال این اراده کافی در جمع مسئولان کشور و بخش خصوصی مشاهده شده است ولی باز کمبودهای در سطح منطقه دیده می‌شود که در شان یک شهر توریست پذیر نبوده و ادامه این مشکلات مانعی بزرگ برای توسعه گردشگری در آینده محسوب خواهد شد. در کل ایجاد زنجیره‌های مختلف گردشگری که در سطح کلان معرفی شد و مورد تأکید قرار گرفت، در سطح منطقه هم می‌تواند دنبال شود؛ یعنی استفاده از جاذبه‌های متعدد گردشگری و برنامه‌ریزی در جهت پر کردن اوقات فراغت مسافران از طریق معرفی این جاذبه‌ها به آن‌ها؛ از این موضوع چند نتیجه حاصل می‌شود: اول، پر کردن اوقات فراغت و در نتیجه طولانی کردن مدت اقامت در نتیجه وجود اقتصادی پایدار در منطقه؛ دوم، معرفی جاذبه‌های دیگر استان اردبیل و استفاده از قابلیت‌ها؛ سوم، توانایی پاسخگویی به نیازها و سلاقی مختلف گردشگران. در این صورت می‌توان گفت که چند

عملکردی شدن منطقه، به هدفمند کردن جریان توریسم کمک خواهد کرد و گردشگری در منطقه به یک جریان برنامه‌ریزی شده بدل خواهد شد.

منابع

- ۱- ابراهیم‌زاده، عیسی و آقاسی زاده، عبدالله، ۱۳۸۸، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT، فصلنامه مطالعات شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره اول، ۱۲۸-۱۰۷.
- ۲- الهامی مقدم، مینا؛ سیدین، افشار و اسفندیاری در آباد، فریبا، ۱۳۹۲، تحلیل و ارزیابی توان‌های محیطی و راهبردهای توسعه‌ی اکوتوریسم (محدوده مورد مطالعه: منطقه نمونه گردشگری شیروان دره سی)، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پایدار، دانشکده شهید مفتح همدان.
- ۳- پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی، ۱۳۸۵، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چاپ اول، انتشارات سمت.
- ۴- توکلی، بابک؛ عالی پور، مهدی و شکیب، فاطمه، ۱۳۹۳، استفاده از روش MCDM جهت اولویت‌بندی گردشگری (مطالعه موردی: استان اردبیل)، فصلنامه چشم انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، شماره ۹۱-۱۰۳، ۹۱.
- ۵- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۷۴، جغرافیا و صنعت گردشگری، چاپ اول، انتشارات پیام نور تهران.
- ۶- زنگی آبادی، علی و محمدی ده چشمه، مصطفی، ۱۳۸۷، امکان سنجی توانمندی‌های گردشگری استان چهار محال و بختیاری با استفاده از مدل SWOT، مجله محیط شناسی، سال سی و چهارم، شماره ۴۷.
- ۷- سبحانی، بهروز، ۱۳۸۹، شناخت پتانسیل‌های گردشگری منطقه آبگرم سردابه در استان اردبیل با روش SWOT، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره چهارم، ۱۲۸-۱۱۳.
- ۸- شاکری، عباس و سلیمی، فریدون، ۱۳۸۵، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت‌بندی آن‌ها با استفاده از مدل AHP، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۲۰.
- ۹- صادقی، لقمان؛ ذوقی، ایوب و بنی عامریان، جواد، ۱۳۹۱، ارزیابی توسعه اکوتوریسم در استان کردستان با مدل استراتژیک SWOT، دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده‌ی علوم انسانی سنندج.
- ۱۰- عارف، بهروز، ۱۳۹۲، بررسی نقاط ضعف و قوت، فرصت و تهدید صنعت گردشگری ایران با تأثیرگذاری بر تولید ملی و اشتغال با تکنیک SWOT، اولین همایش الکترونیکی ملی چشم انداز اقتصاد ایران.
- ۱۱- قدمی، مصطفی و فیروزجایی، ناصر، ۱۳۹۱، ارزیابی توسعه گردشگری مقصد در چارچوب پایداری نمونه موردی (دهستان تمشکل- شهرستان تنکابن)، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۷، شماره اول، ۱۰۴-۷۹.
- ۱۲- مصلایی، محمدرضا، ۱۳۸۶، برنامه‌ریزی استراتژیک رهیافتی به سوی تعالی سازمانی، نشریه مدیریت، شماره ۳۹.
- ۱۳- میکاییلی، علیرضا، ۱۳۷۹، برنامه‌ریزی توریستی بر اساس اصول اکولوژیکی، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، سال ۳۲، شماره ۳۹.
- ۱۴- موحد، علی؛ کهزادی، سالار و عابدین زاده، فریما، ۱۳۹۳، راهبردهای توسعه اکوتوریسم استان کردستان با استفاده از مدل SWOT، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال چهاردهم، شماره ۳۲، ۲۰۴-۱۸۱.
- ۱۵- هادیانی، زهره؛ احد زاده، محسن؛ کاظمی زاد، شمس الله و قنبری، حکیمه، ۱۳۹۱، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری بر اساس تحلیل SWOT (مطالعه موردی شهر شیراز)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۳ شماره ۳، ۱۳۲-۱۱۱.

16- Butler, R.W, 1994, Ecotourism, Has it Achieved Maturity or Has the Bubble Burst? Pacific Rim Tourism 2000, Rotorua. New Zealand, P.4.

- 17- Boniface, P & Flower, P.J, 1993, Heritag and Tourism in the Global Village, London.
- 18- Gywalli, S & parichart, V, 2010, Application of geograpic information systems to identify ecotourism potential sites of songkhla lake basin,Tailand, 31st Asian conference on remote sensing.all pages
- 19- Hom Haacke, L,2001, Using SWOT for Project Planning Sessions, PN.3 Hughes, A, Tourism as sustainable Industry in the Rural Community of Arising, West Scotland, MSc Thesis, Napier University.
- 20- Marzuki, A, et al, 2011, assessment of nature-based tourism in south Kelantan,Malaysia, an international multidisciplinary journal of tourism,6, 281-295.

Archive of SID